

MİTOLOJİK VE DİNSEL BİR SEMBOL OLARAK AYNA THE MIRROR AS A MYTHOLOGICAL AND RELIGIOUS SYMBOL

Necati SÜMER*

Öz

Ayna, üzerine düşen görüntüyü olduğu gibi yansıtan bir nesnedir. O, yalan söylemez. Kendisine ne verilmişse onu aynen iade eder. Güzeli güzel, çirkin çirkin gösterir. Süslemez, yorum yapmaz. Genellikle gündüz bakılır. Geceleri bakılmaz. Çünkü ölümlü korku arasında bir bağı çağırıştır. Böylesi birçok özelliğinden dolayı ayna gizemli ve estetik bir öge olarak sürekli insanın gündelik hayatında yer almıştır. İlkel veya uygar birçok toplumda insan beğenilme duygusunu bu araç sayesinde doyuma ulaştırmıştır. Özgüven ve heyecan veren bu fenomen, birçok toplumda güç, şans ve samimiyet aracı olarak ifade bulmuştur. O, kişinin kendisini, dostlarını ve çevresini kabullenmesine aracılık etmiştir. Belirtilen özellikler bağlamında bu çalışmada ayna ve onun etkileri üzerinde durulmuştur. Aynanın bazı toplumların mitoslarında ve inanç sistemlerinde ne anlam ifade ettiği irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayna, Mitos, Din, Güzellik, Çirkinlik.

Abstract

The mirror is an object which reflects the images falls on it. The mirror does not lie. Whatever has been given to the mirror, the mirror will reflect them as it is. The mirror both reflects the beauty and the ugliness as they are. It does not adorn and comment neither. Usually it has been looked in on day time and not on the nights because the mirror's been looked in on the nights, reminds the association with death and fear. Having this kind of features make the mirror as a mystery and an aesthetic object and take part of everyday life. The people in both primitive and civilized societies, satisfied their feeling of appreciation by looking in the mirror. As a phenomenon the mirror delivered self-confidence and excitement, in addition in many societies the mirror is described as a strength, fortune and an intimate object. The mirror play role of mediation to help person's acceptance of himself, his friends and his surroundings. In this context, the study contents the features and effect of the mirror. It has been tried to examine what the mirror means in some myths and belief systems.

Keywords: Mirror, Mythos, Religion, Beauty, Ugliness.

Giriş

Alman Grim Kardeşler tarafından yazılan bir halk masalı olan *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*'de kötü kalpli cadı, her gün sihirli aynanın karşısına geçer ve şu cümleyi tekrar eder: "Ayna, ayna! Söyle bana. Bu dünyanın en güzeli kim, var mı benden güzeli?" Ayna sen, cevabını verir. Aslında bu doğru cevaptır. Çünkü henüz Pamuk Prenses yoktur. Fakat Pamuk Prenses büyüyüp güzel bir kız olunca ayna, cadıya hoşlanmayacağı başka bir doğruyu söyler. Dünyada en güzeli Pamuk Prenses'tir. Cadı, bu cevaptan hoşlanmaz ve kızı öldürmeye çalışır. Fakat her masalın sonunda olduğu gibi kötüler kaybeder, iyiler kazanır (Jacob ve Grimm,1999: 14-19). Masaldan anlaşılacağı gibi ayna, olduğu gibi yansıtan bir nesnedir. Yalansızdır. Kendisine yansıyan kişi nasılsa onu öylece gösterir. Kişinin kendisini bilmesini, tanınmasını ve keşfetmesini sağlayan aynanın bu özelliği, onu birçok toplumda önemli kılmıştır.

Aynanın dinler tarihinde uzun bir geçmişi olduğu söylenebilir. Antik Çağlar'dan günümüze bu fenomen gizemli ve büyüleyici olarak bilinir. Metal veya camdan yapılan ayna, tarihsel süreçte yapılış bakımından farklılık gösterse de işlevi açısından her zaman önemini korumuştur. Onun nasıl ve niçin ortaya çıktığı bilirse etkisi de kendiliğinden ortaya çıkar. Bu çerçevede aynanın tarihinin ve ne kültürlere göre ne ifade ettiğinin izah edilmesi gerekir.

1. Ayna Kavramı ve Onun Kısa Bir Tarihi

Ayna, sözlükte üzerine düşen ışıkları ve şekilleri yansıtan parlak bir nesne olarak ifade edilir (Doğan, 1996: 91). Bu kelime Farsça *âyîne*'den gelmiştir. İlk önceleri cilalı demirden yapıldığı için âyen (demir) sözcüğüne binaen ayna denilmiştir (Şükün, 1984: 96). Arapçası, akseden görüntü anlamındaki mir'attır (Mutçalı, 1995: 303).

Aynanın tarihine bakıldığında onun ilk olarak bundan sekiz bin yıl önce, Anadolu'da obsidyenden yapıldığı bilinmektedir. Anadolu'da asırlarca kullanılan obsidyen, volkanik patlamalar sonucu lavların soğumasıyla oluşan doğal camdır. Dünyanın en eski aynası, Çatal Höyük'te bulunmuştur. Bu ayna, MÖ 6000'li yıllara aittir. Onun özelliği, obsidyenin bir yüzeyinin parlatılarak yapılmasıdır. Mezopotamya'da ilk ayna

* Yrd. Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, e-posta: necatisumer@gmail.com

MÖ 4000'lerde, Mısır'da ise MÖ 3000'lerde bakırın parlatılmasıyla elde edilmiştir. Obsidyen olmayınca bakır, bakır olmayınca ayna bronzun parlatılmasıyla yapılmıştır. Çinliler, MÖ 2000'lerde bronzu parlatarak aynayı elde etmişlerdir. Bu madenlerin olmadığı zamanlarda da insanlar su dolu kapları veya parlatılmış katı taşları ayna olarak kullanmıştır. MS 1300'lerde metal boruların içine eritilmiş camlar konulmuş daha sonra bu camlar kurşun, kalay, civa ve amalgam gibi maddelerle karıştırılarak önce tümsek sonra düz aynalar üretilmiştir. İlk düz camdan aynalar 1500'lü yıllarda İtalya'da Venedik'te yapılmıştır. Alman Kimyacı K. Von Liebig 1835'te gümüş ve aldehitlerle ilk aynayı yapmıştır. Bugün ise aynalar, camın yüzeyinin alüminyum veya gümüş vakumlar altında ısıtılıp buharlaştırılmasıyla ve ardından camın yüzeyinin kaplanmasıyla yapılmaktadır (<http://www.uralakbulut.com.tr/10.01.2017>).

2. Mitolojide Ayna

Mitoloji dinlerin açıklamaya çalıştığı bazı konular hakkında sırlı ve abartılı bilgi veren bir bilimdir. Onun temel kavramlarından olan mitos ise eski zamanlarda gerçekleşmiş kutsal öyküleri anlatmaktadır. Mitoslar, bu olayları insanların anlayabileceği yalın ve semboller içeren bir dille anlatır. Meczazlı bir üslupla anlatılan bu öyküler genellikle yaratılış, ölüm, kahramanlık ve aşk gibi konuları işlemektedir (Adam ve Katar, 2005: 23). Mitoslarda geçen başka bir tema da aynadır. Bu fenomen, Sümer, Yunan, Mısır, Roma vb. birçok farklı kültürün mitoslarına konu olmuştur. Bunların karşılaştırmalı olarak örneklerle anlatılması aynanın tarihsel süreçteki değerini anlamak açısından önemlidir.

Her kültürde farklı anlamlar yüklenen ayna, Sümerlerin Gilgamesh Destanı'nda kurtarıcılık özelliğiyle ön plana çıkan bir motiftir. Bu destana göre Gilgamesh ölümsüzlük iksirini bulmak için yola çıktığında Gemici Urşanabi'ye rastlar. Yanlış yolda olduğunu söyleyen Urşanabi, Gilgamesh'a ormana geri dönmelerini ve orada yüz yirmi küreği kesip meme şeklinde bir ayna yaparak, kendisine geri getirmelerini ister. Bunun üzerine Gilgamesh ormana gider ve Urşanabi'nin dediği şekilde aynayı yaparak ona verir. Böylece ikisi gemide bu aynayı kullanarak fırtınalı sularla boğuşurlar. Gemide kullanılan bu kürekler, meme biçimindeki aynalar olarak tasvir edilir. Bunlar güçlü kürekler olduğu için geminin suda yürütülmesinde işlevseldir. Dolayısıyla Sümer mitolojisinde ayna, Gilgamesh'ın doğru yola koyulmasında önemli rol oynayan bir araç olarak betimlenir (Gilgamesh Destanı, 1941: 36).

Ayna Sümerlerde olduğu gibi Yunanlılarda da değerli bir araçtır. Yunan mitolojisinde ayna sembolizmi bağlamında üzerinde durulan mitolojik kahramanlardan biri Narkissos'tur. Bu mitosa göre Narkissos'un uzun ömürlü olması için kendisini asla görmemesi gerekir. On altı yaşına geldiğinde o kadar alımlı ve güzel olur ki gören herkes ona âşık olur. Narkissos, bu durum karşısında kimseye aldırmaz. Bir gün Ekho adında bir peri Narkissos'u görür ve ona âşık olur. Fakat Ekho, aşkına karşılık bulamaz. Ekho'nun Narkissos'a seslenişi bir yankı olarak kendisine geri döner. Zamanla Ekho, üzüntüden zayıflar. Bir gün Narkissos avlanıp yorulduğu için berrak, sessiz ve güzel bir pınarın kenarına oturur. Sıcaktan bunalan Narkissos, su içmek için pınara eğilince kendi yansımasını görür ve ona âşık olur. Günlerce pınarın başında öylece kendisini seyredip durur. Uzaktan Narkissos'un gündün güne eridiğini gören Ekho, bu duruma çok üzülür. Mitosa göre kehanet gerçekleşir. Böylece Narkissos suda kendini gördüğü için hayatını kaybeder. Bu durumu görüp Narkissos'a acıyan periler, onun bedenini yakmak için odun toplamaya gider. Fakat geri döndüklerinde Narkissos'un vücudunun yerine bir çiçek bulurlar. Onun bedeni, bugün Nergiz adıyla bilinen Narkissos çiçeğine dönüşmüştür (Ovidius, 1994:80-91; Erhat, 1996: 211-212). Bu mitosta su, bir ayna işlevini görmüştür. O, Narkissos'un kendini görmesini sağlamıştır. Fakat bir ayna olarak suyun gösterdiği görüntü, Narkissos'un hayatına mal olmuştur. Ayna estetik fakat içinde ölümcül bir durum barındırmıştır. Paradoksal bir etkiye sahip olan ayna, Yunan mitolojisinde çift yönlü oluşuyla önemli bir fenomen olarak mitoslarda kendine yer bulmuştur.

Yunan mitolojisinde ayna bağlamında tıpkı Narkissos'ta olduğu gibi bugün Ege Bölgesi'nde Bodrum'da anlatılan önemli bir mitos vardır. Anlatıya göre Afrodit ile Hermes'in bir oğlu olur ve ona kendi isimlerini taşıması için Hermafrodit ismini verirler. O, on beş yaşına gelince yakışıklı ve alımlı bir erkek olur. Yerinde duramayan bu genç "Salmakis" adı verilen yere gelir. Bugün Bodrum'da "Bardakçı" diye anılan bu koyda güzel bir kızla karşılaşır. Bir su perisi olan Salmakis, burada gün boyu yüzer, uzun saçlarını tarar ve öylece tüm vaktini geçirir. Salmakis tıpkı Narkissos gibi bu koyun berrak suyunda sürekli güzelliğine bakar ve kendine hayran kalır. Su, onun için güzelliğini yansıtan bir ayna işlevini görür. Salmakis ve Hermafrodit birbirlerini görünce âşık olurlar. Kavuşmaları için tanrılara dua ederler. Salmakis, Hermafrodit'e sıkıca sarılınca ikisinin gövdesi tek beden haline dönüşür. Böylece bu beden ne erkek ne de dişi olur; fakat aynı zamanda o hem erkek hem de dişi olur. Batı'da Hermafrodit ismine yüklenen bir anlam da buradan gelmektedir. Ayna, bu mitosta estetiği gösteren işlevsel bir araç olarak ön plana çıkmıştır. Ayrıca Hermafrodit'i metamorfoza uğratması nedeniyle ayna bu mitosta bir dönüşüm simgesi olarak da yorumlanabilir (Erhat, 1996: 264-265).

Ayna sembolizminin kullanıldığı diğer bir anlatı ise Yunan Tanrısı Zeus'un oğlu Dionysos ile ilgilidir. Yunan mitolojisinde Demeter, Zeus'tan olan çocuğu Persefon'la Sicilya'ya gider. Demeter, kızını Zeus'tan uzak tutmak için onu bir mağarada gizler. Fakat Zeus, kızına bir yılın biçiminde yaklaşır ve onu oğul Dionysos'a hamile bırakır. Dionysos mağarada doğar ve orada beslenir. Bebeğin yanında bazı oyuncaklar vardır. Bunlar top, topaç, zar, altın elma ve bir parça yündür. Dionysos'un yanında bulunan diğer önemli bir nesne ise aynadır. Ayna, onun ölmeden önce gördüğü son semboldür. Çünkü Dionysos aynaya baktığında Zeus'un kıskanç karısı Hera'nın gönderdiği Titanları görür. Titanlar, oynayan çocuğu yakalayıp yedi parçaya ayırır ve onları kazanda kaynatır. Zeus, kazanda kaynatılan çocuğunun kokusunu alınca mağaraya gelip Titanları öldürür. Mitosta ayna motifi Dionysos'un yüceliğini ifade etmek için kullanılmıştır. Nitekim sabahyıldızı, kapı, bilgelik tahtı, aslan ve ayna Yunan tanrı veya tanrıçalarıyla ilişkilendirilen önemli sembollerdir (Hard, 2004: 35; Campbell, 1995: 107).

Eski Yunan'da Zeus'un oğlu Dionysos'un parçalanması olayından sonra Dionysos tapımı başlamıştır. Bu tapımın amacı insanı bedensel ve ruhsal olarak kötülüklerden korumaktır. Bu felsefeye veya kulte Orfe tarafından öğretildiği için Orfecilik adı verilir. Bu felsefe okulunda gök cisimleri, Dionysos'un mağaradayken yanında bulunan zar, top ve ayna gibi nesnelere özdeşleştirilmiştir. Dolayısıyla Dionysos'un oyuncaklarının Yunan felsefesinde işaret ettiği başka bazı anlamlar da vardır. Buna göre zar, kimyasal maddelerin yapılarının modellerini ifade eden beş platonik cismi ifade eder. Bunlar eşit yüzeyleri olan küp, dört yüzlü, sekiz yüzlü, on ikiyüzlü ve yirmi yüzlü olarak bilinen cisimlerdir. Topaç, alt dünyaya atomlar olarak yansıyan gezegenleri sembolize eder. Ayna ise üstün dünyanın alta yansımalarının ifade eden bir simgedir (Crow, 2002: 138).

Yunanda yüceliği, estetiği ve bazen paradoksu ifade eden ayna, Antik Mısır'da sonsuzluğu imleyen sembollerdendir. Bu kültürde mumyalama sistemi nasıl sonsuz yaşamaya vurgu yapıyorsa ayna da aynı özelliğe sahiptir. Antik Mısır'da Ankh adı verilen ve birçok Mısır tanrısının yanında bulundurduğu bir işaret vardır. Yaşam anlamına gelen Ankh, güçlü olmayı ve koruyuculuğu ifade eder. Bu işaretin somutlaştığı nesne aynadır. El aynası olarak anlam kazanan Ankh, sonsuzluğa vurgu yapar. Mısırdaki aynaların şekilleri ise genellikle daireseldir. Bu niteliği dairesel zamana yani ölümsüzlüğe atıftır. MÖ 1300'lerde hüküm sürmüş Mısır Firavunu Tutankamon'un mezarında el aynası bulunur. Bu durum aynanın Antik Mısır'da ebediliğe vurgu yaptığına ilişkin önemli bir işarettir (Remler, 2006: 16).

Ayna Mısır'da sadece ölümsüzlüğü ifade etmez, o aynı zamanda güzelliği yansıtan bir araçtır. İnsanlar gündelik hayatlarında onu yanlarından ayırmazlar. Bu çerçevede antik Mısır'da eski tanrıçalardan biri olan Hathor ayna ile özdeşleşmiştir. Hathor'a "Altın Bir" ifadesi de yakıştırılır. Altın, nasıl değerli bir madense ayna da o kadar önemlidir. Bu yüzden Tanrıça Hathor için altın veya bronzdan aynalar yaptırılmıştır. Bugün bile Mısır'da aynaların arkasında genellikle Hathor'un resmi vardır. Hathor'un simgesinin bulunduğu aynalar, O'nun Güneş Tanrısı Re ile arasındaki ilişkiyi de yansıtır. Çünkü Hathor, aynı zamanda Güneş Tanrısı'nın kızıdır. O, aşk ve müzik tanrıçasıdır. Boynunda parlayan metal bir gerdanlık vardır (Remler, 2006: 84). Bunun yanı sıra ayna, antik Mısır'da mezarlarda bulunması gereken önemli eşyalardan biri olarak kabul edilirdi. İnanışa göre güneşin ışıkları toprağın altına süzülerek mezarın içine kadar gider ve orada aynada yansır. Bu durum aynanın Mısırlılar için hem bu dünyada hem de öte tarafa yolculukta insan için kıymetli bir sembol olduğunu göstermektedir (Schimmel, 1995: 113).

Ayna sadece antik Mısır'da değil birçok farklı kültürlerde tanrı veya tanrıçalarla özdeşleştirilmiş ve onların simgeleri olarak kullanılmıştır. Bunu hem Asya hem de Amerika kültüründe görmek mümkündür. Nitekim Orta Amerika halklarından olan Aztek inancında Ometeotl, yaratıcı tanrıdır. O'nun Aztek yaratılış mitolojisinde önemli rol oynayan iki çocuğu vardır. Bunlar, Tezcatlipoca ve Quetzacoatl isimli iki tanrıdır. Tezcatlipoca, sigara içen ayna ile sembolize edilir. O, başının arkasında sigara içen ayna ile ayak ayak üstüne atmış bir tanrı şeklinde tasvir edilir. Buna, *Sisli Ayna* adı da verilir. Bu görüntü, hem obsidyen aynanın güzelliğini hem de sürekli değişen bir bulutun görünümünü ifade eder. Aztek mitosuna göre bu iki tanrı, gökyüzünü ayakta tutmak için iki büyük ağaca dönüşür. Tezcatlipoca ağaçta parlayan bir ayna ile Quetzacoatl ise Zümrüt Quetzal kuşunun tüyleriyle sembolize edilir. Baba Tanrı, Ometeotl bu çabalarından ötürü onları gökyüzünün ve yıldızların efendisi olmakla ödüllendirir (Taube, 1995: 32-36; Eliade ve Couliano, 1997: 234).

Güney Amerika medeniyeti olan İnkaların mitolojisinde ayna, kabileye savaşlarda doğru yolu gösteren ve fetihleri müjdeleyen bir sembol niteliğini taşır. MÖ 1000'lerde yaşayan İnkalar, savaşçı bir kabiledir. And dağlarında yaşayan bu kabilenin efsanevi liderlerinden biri İnce Yupanqui'dir. O, bir gün rüyasında kabilesine bir saldırı olacağını fakat bu saldırıyı başarıyla püskürteceğini görür. Ayrıca o, rüyasında fethedeceği yerleri bir ayna içerisinde izler. Bu rüyayı önemseyen Yupanqui, artık nereye gitse aynayı yanında taşır. Çünkü artık ayna kendisine güç ve zafer veren bir uğur haline gelmiştir (Steele, 2004:

63-64). İnkalar için ayna, kurtarıcılık özelliğiyle ön plana çıkmıştır. Onların savaşlarda aynayı bir zafer takı gibi beraberinde götürmeleri aynaya verdikleri anlamı gösterir.

Ayna, Avrupa kökenli bir uygarlık olan Keltler için güzelliğe ve ebediliğe vurgu yapan bir fenomendir. Keltlerde tıpkı Yunan mitolojisindeki Aftodit gibi Mermaid isimli bir aşk perisi vardır. Mermaid, Kelt mitoslarında elinde ayna bulunan bir peridir. O güzelliği sembolize eder (Monaghan, 2004: 325-326). Benzer şekilde ayna Kelt halk folklorunda da önemli bir motiftir. Savaşçı ve çiftçi bir halk olan Keltler, önceleri ölülerini toprağa gömerlerdi. Ölülerinin mezarına silah ve ayna bırakmak, onlar için önemli bir gelenektir. Daha sonra Keltler, ölülerini toprağa gömmeye yerine yakmaya başlayınca ayna ve silah geleneği zamanla ortadan kalkmıştır (Monaghan, 2004: 119). Keltlerin mezarlığa silah bırakması, savaşçılıklarını vurgularken burada ayna bulundurmaları ise insan ruhunun ebedi oluşuna atıftır.

Tarihte bugünkü İtalya'da yaşamış bir halk olan Etrüskler için bronz ayna önemli bir nesnedir. Özellikle saplı ayna, Etrüsk mitoslarına konu olmuştur. Etrüsk mitolojisinde Thalna, gökyüzü tanrısı Tinia'nın eşidir. O, doğum tanrıçasıdır. Aynayla özdeşleştirilmiştir. Ayna bolluk ve bereketi ifade etmektedir. Etrüsklerde önemli sayılan dokuz tanrıyla birlikte genç bir kadın olarak aynalar üzerinde tasvir edilmiştir. Antropomorfik özelliğe sahip olan Etrüsk tanrı ve tanrıçaları, tıpkı Yunan tanrılar panteonu gibidir. Bunlar, aynaların arkasına farklı öykülerle işlenmiştir. Günümüze kadar gelen bazı örnekleri ile Etrüsk Aynası, bugün başta İtalya'da olmak üzere birçok Avrupa ülkesi müzelerinde sergilenmektedir. Etrüsk Aynası motifinin üzerinde atlı bir savaşçı modeli ve bu savaşçının başında ise bir kalpak vardır (Bonfante, 2016: 20-23; Fattah, 2004: 215).

Ayna eski Türklerde bu dünya ile öte taraf arasındaki sınırı ifade eden bir semboldür. Ayrıca o, baktığında şamanın kendi ruhunu görebildiği, gelecekte haber verdiği ruhlar âlemine açılan bir penceredir. Ayna ayrıca bu dünya hakkında bilgiler veren esrarlı bir nesnedir. O, iblisleri veya kötü ruhları ışık saçarak korkutan ve kovan bir araçtır. Şamanın davula iliştilmiş bir pirinç aynasının olması gerekir. Davul, şamanı vecde getirirken ayna da üzerinde kötü ruhları biriktirir. En sonda ayna üzerine yerleşen ruhları kovarak kötülüğü bertaraf etmiş olur (Baldick, 2010: 157-158).

Türkler açısından bazı şamanlar, olağanüstü özellikler gösteren aynalara sahiptir. Bu aynaların öte tarafta zirvesi yüksek iki dağ arasında bulunan bir sandıkta olduğuna inanılır. Bunun yanında eski Türklerde ayna, gece bakıldığında uğursuzluk getiren bir sembol olarak kabul edilir. O, ölen insanların bedeninin üzerine ters konulmalıdır. Bu gelenek bugün de Anadolu'da uygulanmaya devam edilmektedir (Karabulut, 2011: 1001). Ayna ile ilgili inanışlar Türkler arasında oldukça fazladır. Azerbaycan Türkeri'ndeki bir geleneğe göre gelin, baba evinden çıkarıldığında çıranın başında dolaştırılır. Sonra damadın evine gelene kadar aynasının karşısında yanan çırayı alır ve üç gün boyunca bu çıra gelin ve güveyin odasında yanar. Ateşin ayna karşısında yanması gelenek açısından önemli bir uygulamadır (Bayat, 2005: 75).

Ayna ile ilgili mitosların yanında çeşitli söylenceler de vardır. Bunlardan biri İskender'in aynasıyla ilgili olanıdır. Dünyayı gösteren bu ayna hakkında farklı rivayetler söz konusudur. Bir rivayete göre bu aynayı İskender'e Hind hükümdarı Kayd vermiştir. Diğer bir rivayete göre ise İskenderiye şehri kurulduğunda buranın hâkimleri Belinas, Hermis ve Valines bu aynayı yapmıştır. Bunlar, uzaktan gelen gemileri gözlemek için aynayı yüksek bir yere koymuşlardır. İskender Aynası'nın iki yüzü de gösterirmiş. Fakat yalancılar arka yüzüne baktığı zaman ayna onu göstermemiş. Böylece İskender, kimin yalan söylediğini anlar. Daha çok efsane tarzında olan başka bir rivayete göre de İskender, zehirli bir yılanı öldürmek için bu aynayı yüksek bir yere koymuş. Efsaneye göre bu yılanı gören herkes ölüyormuş. İskender, ülkesini kurtarmak için aynayı tuzak olarak kullanmış. Bir gün yılan, aynaya bakınca orada yansımını görmüş ve ölmüş. Böylece İskender, bu ayna sayesinde insanları bu canavardan kurtarmıştır (Schimmel, 2004: 58). Bu tür söylencelerde ayna; sırlı ve kurtarıcılık özellikleri bağlamında ön plana çıkmaktadır. Onun hem gizemli hem de korkutucu olması, çift yönlü değere sahip oluşundan ileri gelmektedir.

3. Bazı Dinlerde Ayna

Ayna ister ilkel ister uygar olsun birçok toplumun inanç sisteminde önemli bir sembol olarak belirir. O, toplumlarda bazı geleneklerin oluşmasında önemli etkisi olan estetik bir nesne olarak ön plana çıkar. Belli bir kutsal kitabı ve inanç sistemi olmayan yazısız halklar olan ilkelerde ayna, ruha atıf yapan önemli bir fenomendir. Bu bağlamda bazı ilkel kabilelerde insan ruhunun başta ayna, su veya kendi gölgesinin yansımada olduğu ile ilgili yaygın bir inanış vardır. Örneğin Bengal Körfezi'nde yerli bir halk olan Andamanlılar, insanın ruhunun aynadaki yansımada olduğunu düşünürler. Fijili yerlilere göre ise insanın bir koyu diğeri aydınlık iki ruhu vardır. Koyu olanı cehennemin aydınlık olanı ise su veya aynadaki yansımadır. Bu çerçevede Yeni Gine'de yerli halk Motumotular, aynaya ilk defa baktıkları zaman kendi ruhlarını gördüklerini düşünürler (Frazer, 2004: 143).

Aynanın ruh çerçevesinde anlam kazanması Asya'da birçok ilkel kabiledede görülmektedir. Örneğin Güneydoğu Asya'da bir halk olan Burmalılar arasındaki bir geleneğe göre, bir anne ölüp arkada bebeğini bıraktığında o bebeğin ruhu annesinin ruhunu takip eder. Bebeğin ruhu geri getirilmezse bebek ölür. Bebeğin ruhunu geri getirmek için bilge bir kadın bulunur. Bu bilge, ölen annenin yanına bir ayna bırakır. O, aynanın üzerine tüylü ve hafif bir kumaş parçası koyar. Daha sonra bilge kadın kızgın bir yüz ifadesiyle annenin ruhuna bebeğin ruhunu yanında götürmesi için yalvarır. Bu esnada aynanın üzerindeki kumaş parçasının kaydığını görünce onu alıp bebeğin göğsü üzerine bırakır. Böylece bebeğin de ölmesi engellenmiş olur. Bu tören bazen geride kalan eşler bazen de iki çocuktan biri öldüğünde yapılır. (Frazer, 2004: 128). Aynanın rolü, ruhun ölenle birlikte gitmesini engellemektir. Aynanın bu işlevi onun sadece mitoslarda değil ilkellerde de kurtarıcılık vasfıyla ön plana çıktığını göstermektedir.

Ayna, ilkel kabilelerde olduğu gibi belli bir uygarlık düzeyine sahip halkların inançlarında, geleneklerinde ve folklorunda da önemli bir yer tutar. Bu medeniyetlerde aynanın temel özellikleri genellikle koruyuculuk, gizlilik ve estetiklik bağlamındadır. Örneğin Çin halk inancına göre aynalar koruyuculuk görevini görür. Özellikle yeni evlenen gelin yanında ayna taşımak zorundadır. Çünkü gelin, eline ayna aldığı anda artık kendisine hiçbir kötü ruh yaklaşamaz. Çinlilere göre özellikle pirinç aynalara bakmak, kişiyi hastalıklardan korur. Çin inancına göre pirinç ayna; insanı histeriden, kötü ruhlardan veya şeytandan gelecek her türlü kötülükten uzak tutar. Çinlilere göre, kötü ruhlar bir eve girdiklerinde kendilerini pirinç aynada görürlerse korkup hemen oradan kaçarlar. Bu sebeple Çinliler evlerinde bulunan heykelciklerin üzerine pirinç ayna asar (Roberts, 2009: 15). Çin mitoslarında önemli bir tanrıça olan yıldırım veya ışık tanrıçası Lei Gong, elinde sürekli ayna bulundurur. Onun fırtınalı günlerde bu ayna ile insanları rüzgâr veya yağmurun gönderdiği kötü ruhlardan koruduğuna inanılır. Çinlilere göre Lei Gong, yeryüzünde kuraklığın hüküm sürmemesi için sürekli dua eder (Roberts, 2009: 72).

Aynalar, Çin kültüründe koruyuculuk ve güvenirliliği ifade ettiği kadar toplumsal statülere de vurgu yapan fenomenlerdir. Özellikle bronz ayna, eski Çin kültüründe sınıfsal farklılığı ortaya koyan bir semboldür. Bu kültür çerçevesinde mezarında bronz ayna bulunan insanlar üst tabakadan kabul edilirdi (Honey Church ve Amartuvshin, 2006: 265). Çin'de MÖ 300'lü yıllarda çember biçiminde bronz aynalar bulunurdu. Bu aynaların bir yüzü düz diğeri ise rölyeflerle süslüydü. Çinlilerin o dönemde bu aynaları büyü için kullandığı bilinmektedir (Turani, 2010: 301).

Ayna, önemli bir Çin inanç sistemi olan Konfüçyanizm'de başat bir figürdür. Konfüçyanizm'de evrenin yaratılışı Yin ve Yang prensibine dayanır. Bu ikisi, birbirini sürekli etkileyerek elementler, elementlerin bir araya gelmesiyle de evren oluşmuştur. Yin; olumsuzluğu, pasifliği, dişilği, geceyi ve ayı temsil eder. Yang; olumluluğu, aktifliği, erillliği, gündüzü ve güneşi sembolize eder (Güç, 2015: 445). Çin düşüncesine göre Yin'i temsil eden ay, sudan; güneş ise ateşten oluşur. Aydaki çiy taneleri, Fang tchu adlı bir aynada toplanır. Bu ayna kare biçimindedir. Bu düşünceye göre güneşin ateşinden faydalanmak için de Yang- suei isimli bronz bir aynadan faydalanılır. Bu ayna ise yuvarlak ve daha çok ışık toplar. Dolayısıyla aynanın başta Konfüçyanizm olmak üzere Çin inanışlarında genellikle iyiyi ve olumluyu yansıtan güçleri ifade ettiği söylenebilir (Bonney, 2000: 350).

Çin'de olduğu gibi Japonya'da da ayna, önemli bir dinsel sembolizmi ifade eder. Burada tanrılar veya insanlar silah, mücevher ve ayna gibi nesnelere sahiptir. Bunlardan özellikle ayna, sadece maddi bir şey değildir. O, tanrı veya insan ruhunu taşıyan bir semboldür. Eski Japon mezarlarında mücevher ve silahla birlikte aynanın olması da onun değerini ortaya koymaktadır. Ayrıca Japon imparatorlarının üç değerli sembolü vardır. Bunlar; Tama (mücevher), kılıç ve aynadır. Ayna; Güneş Tanrıçası Amaterasu'nun *Shintai*'si (tanrı vücudu), kılıç ejderhanın, mücevher ise Büyük Ana'nın vücudunu temsil ederdi. Ayna, Amaterasu'nun yanında Şinto geleneğinde daha alt panteonda olan Ay Tanrısı Tsukiyomi'nin de sembolüdür. Ayın parlaklığı ve estetik oluşuna vurgu yapan ayna, Tsukiyomi'nin tanrısal vücudunun bir bölümüne atıf yapar (Aston, 1908: 466; Mackenzie, 1996: 279-303).

Mitolojik öğelerle harmanlanmış Japon inancına göre Güneş Tanrıçası Amaterasu denizlere hükmeden kardeşi Susano-o ile bir kavga halindedir. Susano-o, babası İznagi'nin kendisine verdiği denizleri yönetme görevini iyi yapamaz. Ağlayıp sızlayarak Ölümler Diyarı'na annesinin yanına gider. O, ablası Amaterasu ile fala bakarak kendisini haklı çıkarmaya çalışır. Şımarıkça hareketlerde bulunan Susano-o, Üst Dünya'dan kovularak yeryüzüne gönderilir ve yolda tarım ve yiyecek tanrısı Ogetsuhime'yi öldürür. Ayrıca o, yeryüzünde sekiz başlı dev yılanını da öldürerek dünyayı büyük bir beladan kurtarır. Fakat Susano-o, zafer sarhoşluğu ve gururla çevresine zarar vermeye devam eder. Onun yaptıklarından korkan Amaterasu, kendini bir kayaya kapatır ve bu yüzden dünya karanlığa gömülür. Bunun üzerine sekiz yüz tanrı, bir araya gelerek Güneş Tanrıçası'nı gizlendiği yerden çıkarıp dünyayı aydınlatması için ayartmak ister. Bu yüzden ona demirden bir ayna ve beş yüz mücevherden oluşan bir kolye yaptırırlar. Tanrılardan biri, mağaraya

aynayı tutarak Amaterasu'nun ona bakmasını sağlar. Güneş Tanrıçası, kendisinin olduğunun farkında olmadan aynada gördüğü güzellik karşısında büyülenir. Aynaya iyice yaklaştığı sırada tanrılardan biri elini tutup onu mağaradan çıkarır. Böylece Güneş Tanrıçası Amaterasu, tekrar dünyayı aydınlatmak üzere ikna edilmiş olur. Susano-o ise yaptıklarından dolayı ikinci defa dünyadan kovulur. Burada aynanın üstlendiği rol kurtarıcılıktır. Aynanın Japon Güneş Tanrıçasını sembolize etmesinin en önemli nedeni sağladığı bu işlevidir. Bugün Japonya'nın en önemli Şinto tapınağı İse'de Amaterasu'ya tapınılır. Burada onunla özdeşleştirilen ve bir kutuya konulan sekiz el aynası bulundurulur. Bu çerçevede aynanın Şintoizm'de tanrıçayla ilişkilendirilen dışıl bir öge olduğu söylenebilir (Akabay, 2014a: 125-127; Aston, 1908: 466; Mackenzie, 1996: 303-304; Akabay, 2014b: 76).

Japonya'da Japon Yamabushileri adı verilen dağlı çilekeş grupları vardır. Bunlar, yılın bazı dönemlerinde dağlara çıkarak dinsel güdülerden hareketle bedensel ve ruhsal bir takım hareketlerde bulunurlar. Amaç, kötü ruhları veya cinleri kovma gibi bazı doğüstü güçleri kazanmaktır. Bu yöntemin adı, Japonya'da mucizevi güçler edinme yolu anlamındaki *Shugendo* olarak bilinir. Shugendo, Japon inançlarıyla Budizm'in kaynaşması sonucu oluşmuştur. Bu ezoterik yol, Japon sanatına yansımıştır. Japon halk tiyatrolarında dağlı çilekeşler etkin rol almışlardır. Tiyatrolarda bu oyun için temsili Buda ve Bodhisattva resimleri, Bilim Kralları'nın heykelleri ve ayna bulundurulur. Özellikle arkasında Buda resminin asılı olduğu aynaların bulunması bu sanatın icra edilmesi için elzemdir. Bu çerçevede dağlı çilekeşler için ayna, Buda'nın aydınlığını ifade eden bir sembol olarak kıymetlidir (Bonney, 2000: 147-152).

Hint alt kıtasında Hinduizm'e tepki olarak ortaya çıkan Budizm'de Buda, merkezi bir konumdadır. Bu bağlamda tarihsel süreçte Buda'nı şahsiyetiyle ilişkili bazı ikonlar veya nesnelere ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri aynadır. Bazı Ortodoks Budist tapınakları veya evlerinde Buda'nın yanına ayna konması böylesi bir geleneğin ürünüdür. Buda heykellerinin yanında bronz ayna bulundurulması, onun aydınlanmasına ilişkin bir vurgudur (Rhie, 2004: 146). Tibet'te bilinen ilk inanç sistemine Bon adı verilir. Şamanizm'e benzeyen bu din, Budizm ile karşılaşınca bu ikisinin karışımından Lamacılık doğmuştur. Bu sistemin uygulayıcıları Lamalar'dır. Bunlar Tibet'te Sarı, Siyah ve Kırmızı Şapkalılar adları altında birbirlerinden ayrılmışlardır. Sarı Şapkalılar olarak bilinen grup, kötülüğü kovmak ve iyiliği çağırma için farklı ayinlere başvurur. Bunların oldukça fazla kurban adakları vardır. Bu sunular arasında ekmek, şarap, çiçek, tütsü, parfüm, çan, su ve ayna bulunur. Dolayısıyla yansıtıcı olarak hem su hem de ayna bu grup için önemli bir adağı ifade eder. Ayrıca ayna, bu grubun mantralar okurken silah ve insan kemiğiyle birlikte yanında bulundurduğu önemli bir semboldür (Crow, 2002: 170-173).

Ayna Çin, Japon ve Hint inanç sistemlerinde olduğu kadar semitik dinlerde de önemli bir fenomen olarak ortaya çıkar. Özellikle ilk semavi din olan Yahudilik, bazı ritüellerinde aynaya yer verir. Örneğin Yahudilikte Şabat, haftalık dinlenme ve ibadet günüdür. Tevrat'a göre Tanrı, dünyayı altı günde yaratmış yedinci günde dinlenmiştir. Özellikle dindar Ortodoks Yahudiler, Şabat sırasında bazı eylemleri yasak olduğu için yapmazlar. Bunlardan bir tanesi de Talmud'ta geçen, saç kesmek için aynaya bakma eylemidir. Şabat'ta o gün kırpma, kesme gibi eylemler yasaklandığı için kişinin aynaya bakması da doğru bulunmamıştır. Yahudi din bilginleri el aynası ve duvar aynasına bakma konusunda ayırım yapmışlardır. Onlar, Şabat'ı unutturacağı için el aynasına bakarak saç kesmeyi yasaklamıştır. Çünkü Talmud'a göre kişi, aynasını yere bırakıp makası getirene kadar bu kutsal günü unutulabilir. Fakat duvar aynası sabit olduğu için kişinin oyalanıp Şabat'ı unutması söz konusu değildir. Bu çerçevede Talmud, Şabat boyunca sabit aynaya bakmayı onaylarken diğer aynalara bakmayı yasaklamıştır (The Babylonian Talmud, 1896: 335).

Ayna, Yahudilerin yas zamanlarında önemsedikleri önemli bir semboldür. Yahudi inancına göre ölünün toprağa gömülmesinden sonra otuz günlük bir yas dönemi başlar. Bu uzun dönemin içinde özellikle ilk yedi gün önemlidir. Bu zaman zarfında ölü evinde sürekli bir mum yakılır. Yahudiler geçmişte olduğu gibi bugün de bu yedi günlük yas döneminde aynanın kullanımı yasaklamışlardır. Yahudi geleneğine göre ölü evinde aynanın üstü ya örtülmeli ya da ayna duvarda ters çevrilmelidir (Rabbinowicz, 2007: 519). Çünkü ölü evinde aynanın karşısında dua okuyan kişi, yansımaları göreceği için dikkati dağılır. Böylece o hem Tanrı'ya hem de ölüye saygısızlık yapmış olur. Ayrıca makyaj yapılan aynanın dua esnasında orada bulunması yas döneminde hoş karşılanmaz. Aynaya bakmanın yasaklanması Yahudilerin ölüye saygılarının önemli bir ifadesidir (Rothkoff, 2007: 588).

Yahudilerin ölünün yanında ayna bulundurmama ya da onu örtme inancı, aslında ilkel veya medeni birçok toplumda bilinen bir uygulamadır. Bu düşünce veya korku, öldükten sonra kişinin hem bedeninin hem de ruhunun ürkütücü olmasıyla ilişkilidir. Bu anlayışa göre kişi bir evde ölünce onun ruhu gömülene kadar oralarda dolaşır. Bu esnada yaşayan birisinin aynaya bakması ölen kişiyi ruhuyla temas etmesi anlamına gelir. Ölenin hayaleti her an yaşayanlarla iletişime geçebilir. Özellikle ilkel kabilelerde rastlanan bu inanca göre ruh, kişinin hayaletiyle karşılaşarsa hemen korkup kaçabilir. Buna göre bir insan, birinin

ölümünden sonra kendisini aynada görürse kendisinin de öleceğini düşünür. Bu nedenle insanlar evdeki bütün aynaların üzerini bir kumaşla örtme gereği duyarlar. Bugün bile Almanya, İskoçya ve İngiltere gibi Avrupa halkları arasında ölünün bulunduğu evde aynaların veya yansıma sağlayan eşyaların üzerini beyaz bir örtüyle örtme geleneği vardır (Frazer, 2004: 145).

Yahudiliğin dışında İslam da ayna temasını kullanan bir dindir. Bu çerçevede İslam'ın ikinci kaynağı sayılan hadislerde, ayna hem kullanılması tavsiye edilen bir eşya hem de benzetme aracı olarak kullanılmıştır. "Mümin, müminin aynasıdır." (Ebû Dâvûd, "Edeb", 49; Tirmizî, "Birr", 18.) hadisinde geçen ayna kavramı, Müslümanların birbirlerinin iyi veya kötü tarafını yansıttığı gerçeğini ifade etmek için kullanılmıştır. Benzer şekilde İslam kültüründe özellikle tasavvufta ayna, önemli bir öğedir. İbnü'l Arabî, Fusûs'u'l-Hikem adlı eserinde birçok kez ayna motifini kullanmıştır. Örneğin Arabî, âlemi cilasız bir aynaya benzetmiştir. Ona göre kişi, aynada nefisini kendisine bakılan cismin yansıttığı biçimde görür. Aynada bakan orada kendisini ruhsuz, cansız ve derinliksiz olarak görür. Ayna kirli, bulanık veya kırık ise ona bakan kendisini o mahiyette görür. Arabî'ye göre yalnızca Allah, kendisini bu hariçteki aynalar gibi yüzeyde seyretmez. Onun açısından Hakk'ın âlem aynasına tecellisi, sonsuz manalarını yine hakikatinde âlem olarak seyretmesidir (İbnü'l Arabî, 2013: 25). Yine Arabî'ye göre yalnızca İnsan-ı Kâmil, Allah'ın tüm manalarına boy aynası olur. Yani Allah sadece İnsan-ı Kâmil, boy aynasında tam olarak kendisini seyreder (İbnü'l Arabî, 2013: 151-162).

Tasavvuf kültüründe okyanus, deniz ve göl aynayı ifade eden önemli metaforlardır. Aynanın bizzat kendisi ise tasavvufta kişinin kendisini içinde fiziksel ve ruhsal olarak açıkça görebildiği dişil nesnedir. Kişi aynada kendisini, maşukunu ve sevdiklerini görür. Bu çerçevede Feridüddin Attar'ın Mantık Al-Tayr, "Kuşların Dili" adlı eseri ayna simgesinin odak olarak kullanıldığı tasavvufi bir metindir. Buradaki hikâyeye göre binlerce kuş, hiçbir ülkenin padişahsız olamayacağı ilkesinden hareketle Simurg'un hükümdarları olması için uzun bir yolculuğa çıkarlar. Süleyman peygamberin postacısı olarak bilinen Hüdhüd'ün öncülüğünde birçok zorluğu aşarak sadece otuz kuş padişahları olan Simurg'a ulaşır. Aslında onların ulaştıkları şey aynadır. Burada sadece kendilerini görürler. Yolculuklarının kendilerini arayıştan öte bir şey olmadığını farkına varırlar. Burada Simurg, ayna metaforudur. Kişiye bizzat kendisini apaçık gösteren hakikattir (Attar, 2001: 175-177).

İslam'ın yaşandığı Müslüman kültürlerde ayna, insana güzelliğini gösteren ve kişinin kendisini seyretmekten zevk almasını sağlayan bir süs eşyası olarak görülür. Bu estetiği ve işlevselliği nedeniyle ayna İslam kültürünün yaşandığı başta Anadolu olmak üzere birçok coğrafyada çeşitli inanışlara konu olmuştur. Örneğin Anadolu'da, ölen kişinin burnuna veya ağzına aynayı yaklaştırıp onun yaşayıp yaşamadığını öğrenmek böyle bir geleneğin ürünüdür. Buna göre ayna buğulandığında kişinin canlı olduğu anlaşılır (Pala, 2016: 57). Hindistan Bombay'da yaşayan Müslümanlar arasında ise ayna olumsuzluğu imler. Bu kültürde ölmekte olan birinin odasındaki aynayı bir bezle örtme geleneği vardır. Onlar, ölü gömülünceye kadar bu bezi aynanın üzerinden kaldırmazlar. Hatta uyumadan önce yatak odalarında ayna varsa onu da örterler. Benzer şekilde hastaların odalarındaki aynalar ya ters çevrilir ya da örtülür. Çünkü hastalık zamanında da ruh kolaylıkla uçabilir. Hasta kişi aynadaki yansımaları görürse ruhu aniden bedeninden fırlayabilir. İnanışa göre ayna, yansıma halinde kişinin ruhunu çekip alabilme özelliğine sahiptir (Frazer, 2004: 145).

SONUÇ

İnsanların hayatına anlam katan bazı fenomenler vardır. Ayna, bunlardan biridir. Fakat bu nesnenin iki yönlü değeri vardır. O, hem estetik hem de gizemlidir. Estetik oluşu insanları kendisine hayran bırakırken, gizemli oluşu insanlara korku vermektedir. İnsanın ruhu kendisini yüzü aracılığıyla dışa vurur. Yüz, ruhun kapısıdır. Başka bir deyişle biçim, özün aynasıdır. Bu yüzdendir ki insanlar her gün mutlaka aynaya bakarlar. Yani yüzlerine yansıyan ruh hallerini bu yansıda görürler. Bazı insanlar her ne kadar fiziki özelliklerin çok önemli olmadığını düşünse de yine de aynaya bakmaktan kendilerini alamazlar. Çünkü ayna, insana kendisini hatırlatır. İnsan, toplumsal bir varlıktır. Beğenilmek ister. Bakılmak, hoşlanılmak, alkışlanmak insanın gururunu okşayan şeylerdir. Ayna bu anlamda insanın toplumla uzlaşmasında ve insanın toplumda kendisini güvende hissetmesinde ona yardımcı olan bir araçtır.

Baktığı şeyde insanın kendisini görmesi onun için bir özgüven meselesidir. Bu özgüven tarihin şafağından günümüze bazen su bazen de ayna aracılığıyla olmuştur. İkelinden medenisine bütün insanlar camdan kendine bakarak mutlu olmaya çalışmıştır. Çoğunlukla insanlar kendisini aynada güzel görmüştür. Aynaya yansıyan yüzlerini beğenmeyenler ise birtakım ilaçlarla kusurlarını örtmeye çalışmıştır. Çünkü insan doğası güzele yatkındır. O, çirkinlikten kaçır. Hatta kendini beğenme duygusunu abartanlar vardır. Onlar için dev aynasında kendini görmek deyimi kullanılır. Bütün değerini bedenine odaklayanlar, bu hataya daha fazla düşer. Bazı insanlar da tem tersi olarak hilkat garibesi olduklarını düşünür. Bunlar için

kendilerini aynada görmek katlanılır bir durum değildir. Aslında bunlar da bütün odaklarını veya değerlerini bedenleri üzerine kuran kişilerdir.

Ayna güzelliğe atf yaptığı kadar bazı insanlar için de korkuyu imlemektedir. Onun ölümü çağrıştırdığı düşünülür. Bu da yaşayanlar için bir huzursuzluk kaynağıdır. Bazı toplumlarda gece vakti aynadan uzak durulmasının temel sebebi de bu olsa gerektir. Karanlık yerlerde bakılmaktan korkulan ayna, bazen de güç simgesi olabilmektedir. Çoğu tanrı, tanrıça ve kral için o, gücü ve şansı simgelemiştir. Eski Mısır'dan Hint'e, oradan Çin'e kadar birçok tapınakta ayna simgesine kolaylıkla rastlanabilir. Tapınaklarda kendisine kutsal bir sembol olarak yer bulan ayna genellikle ay veya güneşle ilişkilendirilmiştir. Çünkü bu iki öge parlaktır, göktedir ve bir yüceliğe sahiptir. Bu çerçevede iktidarı elinde bulunduranların ayna sembolünü kullanması yaygın bir gelenektir.

Ayna birçok özelliğe vurgu yapsa da onun en belirgin özelliği kişiye kendisini göstermesidir. İnsan için bir eleştiri aracı olarak kullanılabilen ayna, kişiye veya topluma iyisi ve kötüsüyle ne varsa her şeyi olduğu gibi gösterir. Bu çerçevede dostlukların aynaya benzetilmesi sıkça başvurulan bir mecazdır. İnsanların kendileri gibi olanla bağ kurması ve başkasında kendini görmesi ayna fenomeniyle dile getirilir. Bütün bu özellikler bir arada düşünüldüğünde aynanın icadının ve insanlar için değerinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. İnsanlık serüveninde kendini bir ifade etme aracı olarak ayna bu değerinden ötürü hem mitoslara hem de inanç sistemlerine konu olmuştur. Bugün dünyanın birçok bölgesinde ayna, farklı biçim ve yapılarla her eve girmiştir. O, dinsel veya seküler birçok mekânda kendine yer bulmuştur. İnsanlar her gün ona bir ibadeti icra eder gibi bakmayı ihmal etmemektedir. Aynaya bakmadan dışarı çıkmak başta kadınlar olmak üzere birçok kişi için yapılmış büyük bir hata olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede ayna, ifade ettiği koruyuculuk, kurtarıcılık, ebedilik, güzellik ve gizemlilik gibi vasıflarıyla geçmişte olduğu gibi gelecekte de insanların ilgisini çekmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

- ADAM, Baki ve Katar Mehmet, (2005). *Dinler Tarihi*, Eskişehir: AÖF Yayınları.
- AKBAY, Okan Haluk (2014). *Kojiki, Japon Mitosine Bir Yolculuk*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- (2014). *Fudoki, Antik Çağ Japon Söylenceleri*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- ASTON, W. G. (1908). "Shinto", *Encyclopedia of Religion and Ethics*, Edit. By. James Hastings, Vol: 11, New York: Charles Scribner's Sons Press.
- ATTAR, Feridüddin-i (2001). *Mantık Al-Tayr*, çev.: Abdülbaki Gölpınarlı, 2. Cilt, İstanbul: MEB Yayınları.
- BALDICK, Julian (2010). *Hayvan ve Şaman, Orta Asya'nın Antik Dinleri*, çev.: Nevin Şahin, İstanbul: Hil Yayınları.
- BAYAT, Fuzuli (2005). *Mitolojiye Giriş*, Çorum: Karam Yayınları.
- BONFANTE Larissa (2016). "Etruscan Inscriptions and Etruscan Religion", *The Religion of the Etruscans*, Edt. Nancy Thomson de Grummond and Erika Simon, Austin: University of Texas Press.
- BONNEFOY, Yves (2000). "Dağlı Çilekeşler", *Antik Dünya ve Geleneksel Topumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, Türkçe Yay. Haz.: Levent Yılmaz, Ankara: Dost Yayınları.
- (2000). "Gök ve Yeryüzü", *Antik Dünya ve Geleneksel Topumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, Türkçe Yay. Haz.: Levent Yılmaz, Ankara: Dost Yayınları.
- CAMPBELL, Joseph(1995). *İlkel Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, çev.: Kudret Emiroğlu, Ankara: İmge Kitabevi.
- CROW, W. B. (2002). *Büyünün, Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*, çev.: Fulya Yavuz, İstanbul: Dharma Yayınları.
- DOĞAN D., Mehmet (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1996.
- ELIADE, Mircea ve Ioan P. Couliano (1997). *Dinler Tarihi Sözlüğü*, çev.: Ahmet Güç, İstanbul: İnsan Yayınları.
- ERHAT, Azra (1996). *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- FATTAH, Nurihan (2004). *Tanrıların ve Firavunların Dili*, çev.: Ahsen Batur, İstanbul: Selenge Yayınları.
- FRAZER, James (2004). *G. Altın Dal- I, Dinin ve Folklorun Kökleri*, çev.: Mehmet H. Doğan, İstanbul: Payel Yayınevi.
- GÜÇ, Ahmet (2015). "Konfüçyanizm", *Dinler Tarihi El Kitabı*, Ed. Baki Adam, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Gılgamış Destanı* (1941). çev.: Muzaffer Ramazanoğlu, Ankara MEB Yayınları.
- HARD, Robin (2004). *Handbook of Greek Mythology*, London: Routledge Press.
- HONEYCHURCH William and Chunag Amartuvshin (2006). "States on Horseback: The Rise of Inner Asian Confederations and Empires" *Archaeology of Asia*, Edt. By: Miriam T. Stark, Malden: Blackwell Publishing.
- <http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2009/11/Ayna-%C4%B0lk-Kez-8000-Yıl-%C3%96nceAnadoluda-Yapıldı-Haziran-2012.pdf> 10.01.2017.
- İBNÜ'L ARABİ (2013). *Fusûsu'l - Hikem*, Çeviri ve Şerh: Ekrem Demirli, İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- JACOB, W. Grimm (1999). *Jacob ve W.Grimm Masallar (Kinder-und Hausmarchen)*, Ankara: MEB Yayınları.
- KARABULUT, Deniz (2011). *Türk Söylence Sözlüğü*, 2. baskı, e-Kitap, Türkiye.
- MACKENZIE, Donald A. (1996). *Çin ve Japon Mitolojisi*, Çev.: Koray Akten, Ankara: İmge Kitabevi.
- MONAGHAN, Patricia (2004). *Encyclopedia of Celtic Mythology and Folklore*, New York: Facts on File Press.
- MUTÇALLI, Serdar (1995). *Arapça - Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- OVIDIUS (1994). *Dönüşümler*, çev.: İsmet Zeki Eyuboğlu, İstanbul: Payel Yayınları.
- PALA, İskender (2016). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- RABBINOWICZ, Harry (2007). "Death", *Encyclopedia of Judaica*, Ed. Fred Skolnik, 2. Edition, Vol 5, New York: Thomson Gale Press.
- REMLER, Pat (2006). *Egyptian Mythology A to Z*, New York: Facts on File Press.
- ROBERTS, Jeremy (2009). *Chinese Mythology A to Z*, New York: Facts on File Press.
- Kitabevi.

- ROTHKOFF, Aaron (2007). "Mourning", *Encyclopedia of Judaica*, Ed. Fred Skolnik, 2. Edition, Vol 14, New York: Thomson Gale Press.
- RHIE, Marrielyn Martin (2004). "China, Budhist Art In", *Encyclopedia of Buddhism*, Edt. Robert E. Buswel, Vol: 1, New York: Thomson Gale Press.
- SCHIMMEL, Annemarie (1995). *Ruhum Bir Kadındır, İslam'da Müennes*, çev.: Ömer Enis Akbulut, İstanbul: İz Yayıncılık.
- (2004). *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri*, çev.: Ekrem Demirli, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- STEELE, Paul R. (2004). *Handbook of Inca Mythology*, Oxford: Abc-Clio Press.
- ŞÜKÜN, Ziya (1984). "Âyine", *Farsça-Türkçe Lügat, Gencinei Güftar Ferhengi Ziya*, İstanbul: MEB Yayınları.
- TAUBE, Karl (1995). *Aztec and Maya Myths*, London: British Museum Press.
- TURANİ, Adnan (2010). *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- THE BABYLONIAN TALMUD, (1896). Traslated Eng. Michael L. Rodkinson, Vol, 2, Boston: Boston New Talmud Publishing Company.